

ikke kan komme frem, uden at det Spørgsmaal paa ethvert Punkt trækkes frem i Alles Bevidsthed, som behandle det: Hvad er det sande Forhold mellem Kirke og Stat, mellem Folkekirke og Stat? Det er et Forhold af en saa alvorlig Natur, som fordrer saamegen Overveielse, at de Færreste kunne danne sig nogen aldeles grundig Overbeviisning om, hvorledes dette Forhold er, og forgrener sig i alle sine enkelte Phænomener. Det ligger i Sagens Natur, at en reen Kirke, om jeg saa maa sige, som er skabt fra Nyf af, ikke kan komme i Forhold til Staten, ligesom ogsaa den rene Statsbevidsthed om det Formaal, som Staten har, ikke væsentligt kan komme i nogen Berøring med det reent Kirkelige, naar Alt, om jeg saa maa udtrykke mig, skal skabes fra Nyf af. Men det finder man ingen Steder. I vor Stat — for ikke at gaae længere bort — er gennem Aarhundreder begge disse to Bygninger blevne ved en Sammenbygning saa forgrenede og komne i saa mangfoldige Berøringer med hinanden, at man ikke ved Grundlovens Bud med eet Slag kan løse alle Forgreningerne ud. Man kan ikke undgaae at lade det være lang Tids Arbejde at finde paa en Maade, hvorpaa man kan udløse det reent Kirkelige fra det reent Statslige, og naar det er Tilfældet, saa vilde Rigsdagens Medlemmer give mig Ret, at det er et Problem, som man dog engang maa søge at komme til Ende med, og som man derfor maa begynde paa. Man maa tage Tingene, som de ere. Der er mangfoldige Indvendinger, som i og for sig synes rigtige, men som maae falde reent bort, naar de ærede Medlemmer ville betragte, hvorledes Tingene virkelig stille sig her i Livet. Jeg kan forsikre de Herrer, at vi, som leve i den geistlige Virksomhed, have, lige siden Grundloven slog Reglen om fri Religionsøvelse her i Landet fast, havt mangfoldige Leiligheder til at lægge Mærke til, hvor vanskeligt det er for Administrationen at finde paa rimelige og heldige og gode Løsninger for saadanne Forviklinger, som fremkomme af den factiske Tilstand, og om ogsaa Administrationen kan finde en heldig Løsning paa een Tid og eet Sted, saa er det ikke muligt paa andre Tider og paa andre Steder. Man kan ikke altid lade Administrationen af-

gjøre de enkelte Punkter, men man maa lægge Mærke til, at der ogsaa i det kirkelige Liv er Noget, som hedder Lov, Regel og Orden, og at det skal stee Altsammen sammefigt. Der gives virkelig ganske simple Ting, som ere af den Bestaafenhed, at man næsten kan gaae fra Mand til Mand og spørge om et kirkeligt Anliggende og ikke faae et Svar. Dersom jeg ikke frygtede for at trætte Thinget med et vidtløftigt Foredrag, hvoraf der er holdt saa mange, og dersom jeg ikke frygtede for at kaste en ny Discussionsgjenstand ind i Forhandlingen, saa vilde jeg fremkomme med nogle Bemærkninger i saa Henseende. Jeg skal imidlertid nu indskrænke mig til at gøre det ganske simple Spørgsmaal: Hvem eier Kirken saaledes, at han kan lukke den op og i? Dette er en problematisk Sætning, og saa indfiltret ere vore kirkelige Forhold med Statens Forhold, at man ikke kan faae et fyldestgjørende Svar herpaa. Jeg vil blot anføre, at jeg engang har havt Leilighed til at foreslægge et saadant Spørgsmaal for en af mine geistlige Foresatte (en nu afdød Biskop). Naar der kommer en Prædikant ud af Folket, som prædiker den evangelisk-lutheriske Lære og siger til mig: Jeg ønskede gjerne at prædike i Kirken; kan jeg saa lukke den op, det vil sige, har jeg Magt til at lukke den op, hvilket jeg ikke tror jeg har; jeg spørger, hvem kan lukke Kirken op, og hvem kan lukke den i; hvem kan sige: Du, som er en Forkynder af den evangelisk-lutheriske Lære, Du, som er en Lærer i Christendom, skal med dine Tilhørere staae paa aaben Gade, uagtet der er en Kirke, hvor Du kan søge hen med dine Tilhørere; jeg spørger: Hvorfor skal Præsten ikke kunne gaae hen og lukke Kirken op? Jeg maa tilstaae, at jeg ikke kan forstaae, at man ikke engang i denne Henseende har en bestemt Afgjørelse om, hvem der bestodder Kirken i den Forstand, at han kan lukke den op for en Anden end Den, der daglig prædiker i den.

Om der ikke skulde kunne resultere Andet af disse Bemærkninger, som jeg endogsaa er ganske tilbøielig til at kalde Strobbemærkninger, saa har jeg dog det Haab, at det herved maa gaae op for enkelte Medlemmer, at Forholdene